

УДК 343.775(477)

Андрій Михайлович Шульга,

кандидат юридичних наук, доцент

(Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків)

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРЕДМЕТУ УМИСНОГО
ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ТЕРИТОРІЙ, ВЗЯТИХ ПІД
ОХОРОНУ ДЕРЖАВИ, ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО
ФОНДУ**

Стаття присвячена з'ясуванню проблемних аспектів встановлення предмету умисного знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду. Розглянуто точки зору щодо розуміння юридичної природи предмета злочину. Пропонується новітнє визначення предмета умисного знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду. У статті робиться висновок про звуженість визначення предметного складу умисного знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду.

Ключові слова: предмет злочину, територій, взяті під охорону держави, об'єктів природно-заповідного фонду, національна екологічна мережа.

Проблематика визначення предмета конкретного злочину на сьогодні залишається однією з нагальних проблем теорії національного кримінального права та вважається однією з найскладніших. Над її розробкою у різний час працювали М. Й Коржанський, С. Д. Кравцов, В. Я Тацій, М. П. Бікмурзін, Є. В. Лащук та ін. Що стосується безпосередньо предмета злочинів проти довкілля, то його дослідження відображено в наукових працях Е. М. Жевлакова, С. Б. Гавриша, В. К. Матвійчука.

Предмет злочину має важливе як теоретичне, так і практичне значення. Як відзначав М. І. Загородніков: «З'ясування точного поняття предмету злочину, його змісту дозволяє більш точно, повно і безпомилково розкрити зміст злочину» [1, с. 32-46]. М. Й. Коржанський вважав, що вивчення предмету сприяє більш глибокому і правильному з'ясуванню суті об'єкту злочину, його конкретизації. У зв'язку з тим, що в багатьох кримінально-правових нормах об'єкт посягання не названий, його виявленню сприяє вказівка на предмет злочину [2, с. 86]. М. І. Панов так розкриває значення предмету злочину: «В структурі злочинного посягання предмет злочину відноситься безпосередньо до сфери об'єкту злочину, вказує на зв'язок об'єкту з об'єктивною стороною та іншими елементами складу злочину, багато в чому визначає фактичні ознаки злочину, характер і ступінь його суспільної небезпечності. Тому вивчення предмету має важливе значення для правильної кваліфікації злочинів, відмежуванню злочинних діянь від незлочинних, індивідуалізації відповідальності» [3, с. 67].

Злочин передбачений ст. 252 КК України відноситься до так званих «предметних» злочинів. Такими злочинами визнаються злочини, які мають в якості обов'язкової ознаки складу злочину його предмет. Традиційним для науки кримінального права є визначення предмета злочину як будь-яких речей матеріального світу з характерними властивостями яких закон про кримінальну відповідальність пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного злочину [4, с. 100; 5, с. 47]. Проте, останнім часом, дедалі частіше висловлюються зауваження стосовно невідповідності такого визначення предмета злочину сучасним реаліям життя. Підігриваються зазначені дискусії рішеннями законодавця у сфері прийнятих останнім часом кримінально-правових заборон. Наприклад, викрадення теплової та електроенергії (ст. 188-1 КК України), інформації тощо. Це призвело до появи альтернативних напрямів наукових пошуків у питанні предмета злочину, які можна об'єднати у три групи [6, с. 307-311]. Першу групу науковців об'єднує прагнення замінити дещо застарілий термін «речі» на

інший, наприклад, «матеріальний субстрат» [7, с. 84] або «предмет матеріального світу» [8, с. 73]. Другий напрям ґрунтується на спробі взагалі відійти від речової ознаки предмета злочину і визначати його як різного роду матеріальні і нематеріальні блага [9, с. 53] чи матеріальні цінності [10, с. 8]. Представники третього напрямку пропонують розширити обсяг поняття предмета злочину за рахунок включення до нього явищ матеріального світу неречового характеру – інформації [11, с. 60], інтелектуальних цінностей [12, с. 117], тощо. Особливу позицію щодо предмета злочину відстоює В. К. Матвійчук [13, с. 175]. Він погоджується з думкою В. Я. Тація, який вважає, що предмет складу злочину – не самостійний елемент складу злочину, а лише ознака складу злочину. Така позиція дозволяє стверджувати, що предмет злочину є самостійною ознакою, притаманною злочинному діянню [14, с. 37]. Усі наведені напрямки є виправданими, доцільними та заслуговують на увагу, але останній підхід уявляється досить цікавим з огляду на те, що він свідчить про прагнення його прихильників відійти від суто речового підходу у визначенні предмета злочину, але не шляхом відмови від нього, а доповнення іншими реально існуючими явищами об'єктивного світу.

Предмет злочинів проти навколишнього природного середовища (довкілля) має низку специфічних особливостей і, у зв'язку з цим, його встановлення залишається достатньо складним завданням не лише у практичній, а й у теоретичній площині. Підтвердженням цього є те, що сьогодні у кримінально-правовій доктрині наявний широкий діапазон думок стосовно внутрішнього юридичного змісту предмету злочинів цієї категорії та, взагалі, його ознак. Зокрема, М. І. Панов при дослідженні проблем предмету злочину виділяє наступні основні і суттєві ознаки – фізичну, соціальну і юридичну [3, с. 67-73]. Така позиція є домінуючою у сучасній теорії кримінального права.

Коротко охарактеризуємо означені ознаки предмета злочину. Так, фізична ознака предмета злочину, як уявляється, вказує, що йому притаманні певні фізичні (матеріальні) властивості, тобто його необхідно розглядати,

перш за все, як матеріальне явище, предмет матеріального світу, спроможний фіксуватися спеціальними технічними засобами. До таких матеріальних явищ треба відносити й об'єкти довкілля. Не можуть бути предметом злочину ідеї, думки, честь та гідність людини, інші явища нематеріального світу.

Соціальна ознака предмета злочину свідчить про його нерозривний зв'язок із суспільними відносинами як об'єктом злочину. Предмети належать до сфери суспільних відносин – об'єктів злочинів. Вони або виступають їх матеріальним виразом (субстратом), або наявність чи відсутність цих предметів є умовою нормального функціонування суспільних відносин. Саме за цією ознакою предмет відрізняється від засобів вчинення злочину, оскільки останні не пов'язані із суспільними відносинами, яким заподіюється шкода при вчиненні злочину, «стоять» так би мовити «осторонь» від них, виступають засобом злому і порушення останніх.

Юридична ознака предмета злочину означає, що предмет повинен бути прямо вказаний у законі або прямо впливати з його змісту, тобто виступати як обов'язкова ознака складу злочину. Наприклад, у ст. 239 КК України, предметом злочину, що безпосередньо передбачений диспозицією статті є землі; ст. 246 – дерева, чагарники у лісах, захисних та інших лісових насадженнях; ст. 263 – вогнепальна зброя (крім гладкоствольної мисливської), бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої; ст.ст. 307 та 309 – наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги, тощо.

Предмет умисного знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду визначений як обов'язковий безпосередньо у диспозиції ст. 252 КК України. Таким предметом виступають: 1) території, взяті під охорону держави та 2) об'єкти природно-заповідного фонду.

У відповідних наукових дослідженнях території та об'єкти природно-заповідного фонду та інші об'єкти визначаються як ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти, які мають особливу

природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та інші цінності і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та збереження фондового моніторингу навколишнього природного середовища. До природно-заповідного фонду належить: природні території та об'єкти – природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятники природи, заповідні урочища; штучно створені об'єкти – ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки та парки-пам'ятники садово-народного мистецтва. Цей склад злочину пропонується доповнити таким предметом, як об'єкти природної спадщини [13, с. 182].

У літературі предметом злочину, що розглядається називаються: території, взяті під охорону держави та об'єкти природно-заповідного фонду [17, с. 41; 18, с. 123; 19, с. 308; 20, с. 279]. Тобто, автори виходячи з буквального розуміння предмета злочину визначають його так як безпосередньо вказано у диспозиції статті. При цьому не враховуються законодавчі особливості регламентації правового режиму існування цих об'єктів навколишнього природного середовища.

У свою чергу, на думку В. П. Самокиш, предметом злочину передбаченого ст. 252 КК України є ключові території екомережі, що включають території та об'єкти, взяті під охорону держави. Крім того, зважаючи на невизначеність терміну, який міститься у диспозиції ст. 252 КК України – «території, взяті під охорону держави», і його невідповідність положенням чинного вітчизняного природоохоронного законодавства автор пропонує замінити його на такий, який відповідає змісту вказаної кримінально-правової норми – «природні території, взяті під особливу охорону держави». Також, пропонується в якості предмету злочину, передбаченого ст. 252 КК України вважати не тільки особливо охоронювані природні території та об'єкти, а і їх окремі компоненти, що перебувають у межах цих територій і об'єктів [15, с. 12]. Але найбільш близькою до вірного

розуміння предмету умисного знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно заповідного фонду наблизився О. М. Ковтун. Предметом злочину, передбаченого ст. 252 КК України він пропонує вважати: 1) території та об'єкти ПЗФ, та території, що резервуються з метою наступного заповідання; 2) інші природні території та об'єкти, що перебувають під особливою охороною держави, 3) складові структурних елементів національної екологічної мережі [16, с. 122–123].

Означені у диспозиції ст. 252 КК України об'єкти довілля представляють собою складові екологічної мережі України. Це витікає з положень ЗУ «Про екологічну мережу України» [21]. Так, відповідно до ст. 3 даного закону, екомережа – це єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

До об'єктів екомережі відносяться окрема складова частина екомережі, що має ознаки просторового об'єкта – певну площу, межі, характеристики тощо. До складу об'єктів екомережі включені території та об'єкти природно-заповідного фонду, водного фонду, лісового фонду, сільськогосподарські угіддя екстенсивного використання (пасовища, сіножаті) тощо. У свою чергу, структурні елементи екомережі – території екомережі, що відрізняються за своїми функціями. До структурних елементів екомережі відносяться ключові, сполучні, буферні та відновлювані території. Ключові території забезпечують збереження найбільш цінних і типових для даного регіону компонентів ландшафтного та біорізноманіття. Сполучні території (екокоридори) поєднують між собою ключові території, забезпечують міграцію тварин та

обмін генетичного матеріалу. Буферні території забезпечують захист ключових та сполучних територій від зовнішніх впливів. Відновлювані території забезпечують формування просторової цілісності екомережі, для яких мають бути виконані першочергові заходи щодо відтворення первинного природного стану [21].

Для з'ясування юридичної сутності екологічної мережі треба розглянути її складові (елементи). По-перше, це природні регіони. Під природними регіонами треба розуміти природні територіальні утворення значної площі, до яких входять ключові території і вони виконують регіональну екологічну стабілізуючу роль. Ці регіони зберігаються у незмінному або частково зміненому стані [22, с. 159]. До ключових територій, що є основою природних регіонів входять: 1) території та об'єкти природно-заповідного фонду; 2) землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони; 3) ліси; 4) полежахисні лісові смуги та інші захисні насадження, які не віднесені законом до лісів; 5) землі оздоровчого призначення з їх природними ресурсами; 6) землі рекреаційного призначення; 7) земельні ділянки, на яких зростають природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України; 8) території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного та рослинного світу, занесених до Червоної книги України; 9) деякі категорії сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (пасовища, сіножаті, ділянки степової рослинності, кам'яні розсипи, піски, солончаки, що мають особливу природну цінність); 10) інші природні території та об'єкти, що мають особливу природну цінність.

По-друге, це сполучні території. Ці території поєднують між собою ключові території (екокоридори). Тобто, це ділянки природних ландшафтів витягнутої конфігурації, різного розміру протяжності, що забезпечують міграцію тварин та обмін генетичного матеріалу [23, с. 265]. Наприклад, до сполучених територій відносяться річки, полісся, Азовське та Чорне море.

По-третє, – буферні території. Буферні території – це місцевості з природним або частково зміненим станом ландшафту, що оточують найбільш цінні ділянки екомережі і створюються з метою забезпечення захисту ключових та сполучних територій від дії зовнішніх негативних чинників природного походження або спричинених діяльністю людей [24, с. 611]. До таких територій відносяться охоронні зони заповідників.

Нарешті, по-четверте, це відновлювальні території. Такі території включають території, для яких мають бути виконані першочергові заходи щодо відновлення первинного природного стану. А це уражені екосистеми, зокрема, законсервовані землі (виведені з господарського обігу на певній строк для здійснення заходів щодо відновлення їх природного стану); території, що являють собою порушені, деградовані і малопродуктивні землі, що не використовуються та підлягають охороні як природні регіони з окремим правовим режимом; радіоактивно забруднені землі, що не використовуються та підлягають окремій охороні як природні регіони з окремим правовим режимом (зона екологічного лиха) [22, с. 159].

Особливий правовий статус, у тому числі й особливий порядок правової охорони мають об'єкти природно-заповідного фонду України. Природно-заповідний фонд України являється національним надбанням народу України та невід'ємною частиною Всесвітньої природної та культурної спадщини. Екологічні системи та окремі природні об'єкти, що входять до їхнього складу, забезпечують не тільки збереження унікальних природних ландшафтів та біологічного різноманіття країни, а й сприяють сталому екологічному розвитку навколишнього природного середовища взагалі та уникненню дисбалансу в біоценозах [25, с. 371]. Такий дисбаланс можливий як наслідок злочинного умисного знищення або пошкодження таких об'єктів та відповідних територій.

Згідно із законодавством, природно-заповідний фонд України складається з ділянок суші та водного простору, природних комплексів та об'єктів, що мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну,

рекреаційну та іншу цінність, та які виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища. Території та об'єкти природно-заповідного фонду підлягають особливій охороні, у тому числі й засобами кримінально-правового впливу. У разі умисного знищення або лише пошкодження цих складових екологічної мережі повинна наставати кримінальна відповідальність за ст. 252 КК України.

Таким чином, на підставі вищенаведеного можна зробити наступні висновки. По-перше, відсутність єдиної точки зору щодо визначення та розуміння сутності предмета злочину не дозволяє однозначно встановлення той чи інший предмет конкретного злочину. По-друге, злочин передбачений ст. 252 КК України «Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду» відноситься до групи предметних злочинів, що обумовлює обов'язкове встановлення його предмета. По-третє, у зв'язку з тим, що у диспозиції ст. 252 КК України міститься вказівка лише на два елементи єдиної природної системи – національної екомережі. Тому доцільним є визнання предметом даного злочину не частини єдиної екологічної системи, а всього природного комплексу – екомережі.

Список використаних джерел

1. Загородников Н.И. Понятие объекта преступления в советском уголовном праве / Н. И. Загородников // Труды военно-юридической академии. – Т. 13 – М. : РИО ВЮА, 1951. – 199 с.
2. Коржанский Н.И. Объект и предмет уголовно-правовой охраны : монография / Н. И. Коржанский. – М. : Акад. МВД СССР, 1980. – 248 с.
3. Панов Н.И. Понятие предмета преступления по советскому уголовному праву / Н. И. Панов // Проблемы правоведения: республиканский

межведомственный научный сборник. – Вып. 45. – К. : Вища школа, 1984. – С. 67–73.

4. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456 с.
5. Тацій В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве : монография / В. Я. Тацій. – Х., 1988. – 196 с.
6. Нетеса Н.В. Поняття та ознаки предмета порушення правил охорони або використання надр / Н. В. Нетеса // Часовпис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С. 307-311.
7. Гаухман Л.Д. Квалификация преступлений : закон, теория и практика / Л. Д. Гаухман. – М.: ЮрИнфоР, 2001. – 316 с.
8. Пинаев А.А. Курс лекций по Общей части уголовного права. Книга 1. О преступлении / А. А. Пинаев. – Х.: Харьков юрид., 2001. – 289 с.
9. Новоселов Г.П. Учение об объекте преступления: Методологические аспекты / Г. П. Новоселов. – М.: НОРМА, 2001. – 208 с.
10. Лашук Є.В. Предмет злочину в кримінальному праві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право»/ Є. В. Лашук. – К., 2005. – 20 с.
11. Бикмурзин М.П. Предмет преступления: теоретико-правовой анализ / М. П. Бикмурзин. – М.: Юридлитинформ, 2006. – 184 с.
12. Российское уголовное право в 2 т.: Общая часть: учебник / под. ред. Л. Б. Иногамовой-Хегай, В. С. Комисарова, А. И. Рарога. – М.: ТК Велби, Проспект, 2006. – Т.1. – 516 с.
13. Матвійчук В.К. Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища: проблеми законодавства, теорії та практики: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / В. К. Матвійчук. – Київ, 2008. – 478 с.

14. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: Навчальний посібник / В. Я. Тацій. – Харків: Українська юридична академія, 1994. – 80 с.
15. Самокиш В.П. Кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. П. Самокиш. – Одеса, 2013. – 20 с.
16. Ковтун О.М. Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 252 КК України): проблеми предмета злочину / О. М. Ковтун // Вісник Академії адвокатури України. Тези міжнародної наукової конференції: «Проблеми юридичної кваліфікації (теорія і практика)». – 2010. - № 1(17). – С. 120–123.
17. Митрофанов І.І. Злочини проти довкілля: навч. посібник / І.І. Митрофанов, А.М. Притула. – Суми: Університетська книга, 2010. – 205 с.
18. Шульга А.М. Злочини проти довкілля. Питання кваліфікації: науково-практичне видання / А. М. Шульга. – Х.: НікаНова, 2012. – 192 с.
19. Злочини проти довкілля: кримінально-правова характеристика: [практ. пос.] / О.О. Дудоров, Д.В. Каменський, В.М. Комарницький, М.В. Комарницький, Р.О. Мовчан / за ред. О.О. Дудорова; МВС України, ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. – 616 с. – Бібліогр.: С. 551-608.
20. Кримінальне право України. Особлива частина : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Ю. В. Баулін та ін.] ; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 5-те вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2015. - 677, [1] с. - Бібліогр.: с. 662-[678].
21. Про екологічну мережу України : Закон України від 24 червня 2004 р. № 1864-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 502. – (Бібліотека офіційних видань).

22. Екологічне право України. Навч. посібник. 2-е видання: доповнене та перероблене / Л. О. Бондар, В. В. Курзова. – Х.: Вид-во «Бурун Книга», 2008. – 368 с.
23. Екологічне право України : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Х. : Право, 2009. – 328 с.
24. Екологічне право України. Академічний курс : Підручник / За заг ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005. – 848 с.
25. Екологічне право : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Право, 2013. – 432 с.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2016.

Андрей Михайлович Шульга,

кандидат юридических наук, доцент

(Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, Украина)

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ УСТАНОВЛЕНИЯ ПРЕДМЕТА УМЫШЛЕННОГО УНИЧТОЖЕНИЯ ИЛИ ПОВРЕЖДЕНИЯ ТЕРРИТОРИЙ, ВЗЯТЫХ ПОД ОХРАНУ ГОСУДАРСТВА И ОБЪЕКТОВ ПРИРОДНО-ЗАПОВЕДНОГО ФОНДА

Статья посвящена уяснению проблемных аспектов установления предмета умышленного уничтожения или повреждения территорий, охраняемых государством и объектов природно-заповедного фонда. Рассмотрены точки зрения относительно понимания юридической природы предмета преступления. Предлагается новое определение предмета умышленного уничтожения или повреждения территорий, охраняемых государством и объектов природно-заповедного фонда. В статье делается вывод об ограниченности определения предметного состава умышленного уничтожения или повреждения территорий, охраняемых государством и объектов природно-заповедного фонда.

Ключевые слова: предмет преступления, территории, охраняемые государством, объекты природно-заповедного фонда, национальная экологическая сеть.

Андрій Михайлович Шульга,

кандидат юридичних наук, доцент

(Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, Україна)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРЕДМЕТУ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ТЕРИТОРІЙ, ВЗЯТИХ ПІД ОХОРОНУ ДЕРЖАВИ, ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Problem's setting. Сучасний стан навколишнього природного середовища характеризується вкрай негативними показниками. Змінити цю ситуацію можна шляхом мобілізації зусиль всього суспільства та держави. Держава здійснює кроки у напрямку забезпечення належної охорони природних ресурсів шляхом забезпечення виконання встановлених приписів у цій сфері. Одним з таких кроків є встановлення кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду.

Analysis of recent studies. Питаннями правової охорони природних ресурсів займалися і займаються такі вчені-юристи: В.І. Андрейцев, Ю.С. Богомяков, М.М. Бринчук, Т.Д. Бушуєва, В.П. Владимиров, С.Б. Гавриш, А.П. Гетьман, П.С. Дагель, О.В. Дубовик, О.О. Дудоров, Є.Н. Жевлаков, О.М. Ковтун, З.Г. Корчева, С.М. Кравченко, У.Я. Крастиньш, Б.М. Леонтьєв, Н.О. Лопашенко, Ю.М. Ляпунов, В.К. Матвійчук, П.С. Матишевський, В.О. Навроцький, Л.Ф. Повеліціна, Б.Г. Розовський, В.П. Самокиш, Ю.С. Шемшученко, Н.Г. Шимбарєва, М.В. Шульга та інші фахівці з кримінального, екологічного права та кримінології.

Objective of the research. Метою дослідження є вирішення проблемних аспектів встановлення предмету умисного знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду.

The main par. Проблематика визначення предмета конкретного злочину на сьогодні зостається однією з нагальних проблем теорії національного кримінального права та вважається однією з найскладніших. Злочин, що передбачений ст. 252 КК України відноситься до так званих «предметних злочинів». Відповідно, для здійснення вірної кваліфікації та встановлення підстав кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду необхідним є визначення предмета злочину.

Різноманітні точки зору з приводу визначення предмету злочину передбаченого ст. 252 КК України та його звуженість та обмеженість ускладнюють застосування даної норми на практиці. Тому необхідним є таке визначення предмета умисного знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду, яке б задовольняло вимоги правозастосовувача.

Conclusions. По-перше, відсутність єдиної точки зору щодо визначення та розуміння сутності предмета злочину не дозволяє однозначно встановлення той чи інший предмет конкретного злочину. По-друге, злочин передбачений ст. 252 КК України «Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду» відноситься до групи предметних злочинів, що обумовлює обов'язкове встановлення його предмета. По-третє, у зв'язку з тим, що у диспозиції ст. 252 КК України міститься вказівка лише на два елементи єдиної природної системи – національної екомережі. Тому доцільним є визнання предметом даного злочину не частини єдиної екологічної системи, а всього природного комплексу – екомережі.

Key words: предмет злочину, територій, взяті під охорону держави, об'єктів природно-заповідного фонду, національна екологічна мережа.

Шульга А.М. Проблемні аспекти встановлення предмету умисного знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та

**об'єктів природно-заповідного фонду / А. М. Шульга // Вісник
Кримінологічної асоціації України № 2 (13) : збірник наукових праць
[редкол. О. М. Бандурка (голов. ред.) та ін.]. – Харків : ХНУВС, 2016. – С.
168-177.**